

Наукова стаття (Research article)

<http://doi.org/10.32752/2786-5185-2021-1-1-42-49>

УДК 316.654:314.15

НАСТРОЇ ТА ПЕРЕДУМОВИ МІГРАЦІЇ СЕРЕД МОЛОДІ ЗАКАРПАТТЯ

MIGRATION SENTIMENTS OF TRANSCARPATHIAN YOUTH THEIR PRECONDITIONS

***Наталія Варга¹, **Богданна Гвоздецька²**

**Ужгородський національний університет (пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000)*

***Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка
(вул. І. Франка, 24, м. Дрогобич, 82100)*

***Nataliia Varha, **Bohdanna Hvozdetska**

**Uzhhorod National University (3, Narodna, Uzhhorod, Ukraine, 88000)*

***Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(24, Ivan Franko, Drohobych, Ukraine, 82100)*

Отримано: 15.02.2021. Затверджено: 05.04.2021

АНОТАЦІЯ

Для українського суспільства міграційні процеси відігравали і дедалі більше відіграють надзвичайно важливу роль. Пошук роботи, навчання, стажування, подорожі є основними передумовами та причинами міграцій та міграційних настроїв. Але все ж таки, міграційні процеси українського суспільства мають вектор відтоку трудових ресурсів. Особливе занепокоєння викликають міграційні настрої молоді, оскільки вона – односпрямована, тобто мова йде про «витікання» молодого людського капіталу. У статті представлено дослідження еміграційних установок закарпатської молоді на прикладі студентів 2-3 курсів різних факультетів Ужгородського національного університету. Результати дослідження показують високий відсоток серед молодих людей, які хочуть покинути країну, а особливе занепокоєння викликає те, що близько 30,0% опитаних планують не повертатися. Серед основних передумов еміграційних настроїв досліджуваної молоді є відсутність перспектив на майбутнє, низька фінансова спроможність, низькі стандарти життя, несприятливі умови для реалізації професійних знань.

¹ доктор соціологічних наук, доцент; orcid 0000-0002-6607-2969; e-mail: ignatola23@gmail.com

² кандидат соціологічних наук, доцент; orcid 0000-0003-2240-3508; e-mail: bogdankauafm@gmail.com

Ключові слова: закарпатська молодь; молодь; міграція; еміграційні установки; закордоння; студенти

ABSTRACT

Migration processes have played and continue to play an extremely important role for Ukrainian society. Job search, study, internship, travel are the main prerequisites and causes of migration and migratory attitudes. Nevertheless, the migration processes of Ukrainian society have a vector of outflow of labor resources. Of particular concern are the migratory attitudes of young people, as they are one-way, it is about the «leakage» of young human capital. The article presents a study of emigration attitudes of Transcarpathian youth on the example of students of 2-3 courses of different faculties of Uzhgorod National University. The results of the study show a high percentage of young people who want to leave the country, and of particular concern is the fact that about 30.0% of respondents plan not to return. Among the main prerequisites for the emigration sentiments of the studied youth are the lack of prospects for the future, low financial capacity, low living standards, unfavorable conditions for the implementation of professional knowledge.

Key words: Transcarpathian youth; youth; migration; emigration settings; abroad; students.

I. ВСТУП

Сучасний світове суспільство відзначається масштабними міграційними потоками, інтенсивними процесами обміну людського капіталу на глобальному рівні, більше того, фундаментальною цінністю сучасного світу проголошені саме свобода капіталу та свобода переміщень людей, яке сьогодні максимально спрощене (не враховуючи ситуацію яка сьогодні склалася внаслідок пандемії коронавірусної хвороби). Слід у даному питанні звернути увагу на молодь яка є найбільш мобільною спільнотою і у більшості випадків молодіжна міграція носить вектор відтоку людського капіталу.

Українське суспільство активно залучене до міграційних процесів. Україна визнана п'ятою країною у світі за кількістю осіб, котрі емігрували з неї у різні роки, через неї проходить один з найбільших світових міграційних коридорів¹. У пошуках заробітку все більше жителів України виїздили до ЄС. Проте якщо протягом 2014–2016 рр. до країн ЄС їхали трудові мігранти із західноукраїнських територій, то вже 2017–2018 рр. стало помітним зростання кількості мігрантів із східноукраїнських областей². Особливе занепокоєння викликає міграційний потенціал молоді, яка є головним джерелом

¹ Migration and Remittances Factbook 2011 / by Dilip Ratha. 2nd Ed. 2011. 265 p.

² Ніколаєв К. Трудова міграція до країн Європейського Союзу: фактори та наслідки URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05\(100\)/09.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05(100)/09.pdf)

інтелектуального розвитку України, а також впливає на демографічну, соціальну й економічну ситуацію в нашій державі.

Вагомий внесок у дослідження теорії і практики міжнародної трудової міграції зробили В. Євтух, Е. Лібанова, О. Малиновська, І. Прибиткова, М. Шульга та інші. Еміграційні настрої донині не привернули значної уваги сучасних дослідників, проте ця проблематика присутня у низці розвідок з міграційної тематики таких авторів, як Є. Красинця, Ю. Платонова, Т. Юдіна. Роботи О. Дейнеко, Г. Остроухової, Л. Сокурянської, Р. Шейко, Г. Щерби та деяким іншим присвячені еміграційним настроям пострадянського студентства, соціально-економічним наслідкам міграції молоді з України.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою цієї статті є визначення еміграційних настроїв закарпатської молоді та передумов таких настроїв.

У 2019 році методом анкетування було проведено соціологічне опитування студентів других–третьох курсів різних факультетів Ужгородського національного університету. Опитування проводилося в рамках університетського дослідження, шляхом відбору 300 респондентів, з яких 54% осіб жіночої статі та 46% – чоловічої.

До соціологічного інструментарію включене запитання: «Чи хотіли б Ви після отримання диплому поїхати закордон?». Шкала відповідей включала такі варіанти: «так, хотів(ла) б», що свідчить, на наш погляд, про цілковиту готовність наміру поїхати за кордон; «ні, не хотів(ла) б» – свідчить про повне небажання залишати країну; «важко відповісти» – засвідчує невизначеність і невпевненість.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Проведені на сьогодні дослідження українських еміграційних настроїв свідчать, що серед молоді (18–35 років) кількість тих, хто має бажання переїхати на постійне місце проживання за кордон, становить 54%. Натомість серед старшого покоління таких лише 19%. Дещо більше тих, хто висловлює бажання емігрувати, серед осіб з вищою освітою та заможніших. Найчастіше серед причин, які спонукають респондентів думати про еміграцію називали надію забезпечити гідні умови життя (64%). Бажання забезпечити краще майбутнє для дітей як причину переїхати в іншу країну називали

34%, відсутність достойної роботи в Україні – 23%, бажання отримати якісну освіту – 12%. Отримання належних умов життя як причину можливої еміграції найчастіше називали на Сході країни, бажання забезпечити майбутнє дітей – на Півдні, відсутність достойної роботи – на Заході. Молодь дещо частіше за інших називає причинами бажання емігрувати відсутність роботи та можливості для самореалізації, найстарші – відчуття небезпеки та якісну медицину¹.

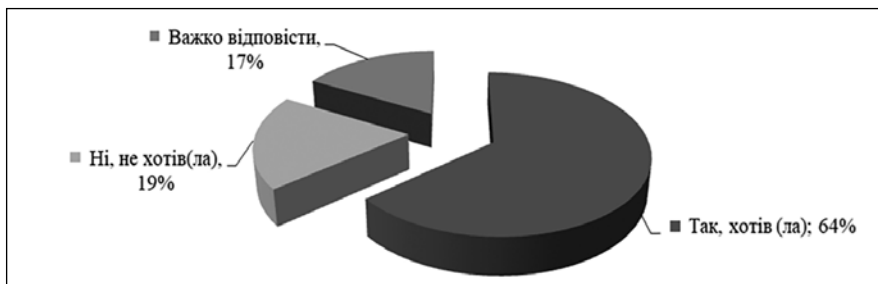
Варто звернути увагу на еміграційні настрої студентської молоді Закарпаття, адже означений простір виступає контактною зоною між Україною та Європейським Союзом (Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією). Майже половина всіх трудових українських мігрантів перебувають у країнах Європейського Союзу. Переважна кількість їх – в Італії (13,4%), Чехії (12,8%), Польщі (7,4%), Іспанії (3,9%) та Португалії (3%)². Така ситуація розподілу пояснюється, зокрема, прагненням знайти більш високооплачувану роботу в країнах зі спорідненою ментальністю і релігією, що є привабливим у плані молодіжної міграції. Варто звернути увагу на трудову міграцію молоді України яка на сьогоднішній день носить характер «економічного біженства». Основними соціально-економічними причинами транскордонної трудової міграції в Україні є економічна криза й невизначеність шляхів виходу з неї, воєнні дії на Сході України, високий рівень безробіття, істотна різниця в умовах життя та рівні оплати праці між Україною та країнами-реципієнтами українських трудових мігрантів. Ще однією вагомою причиною є ситуація з роботою за спеціальністю, значна кількість випускників вищих навчальних закладів не може знайти роботу за отриманою освітою, а змушена працювати у сферах діяльності, відмінних від отриманої освіти.

Як засвідчили результати опитування, більше половини опитаних студентів (64%) дали ствердну відповідь, а отже прагнуть виїхати за кордон, тільки (19%) респондентів не мають наміру нікуди їхати за межі країни, (17%) опитаних студентів не змогли визначитися з відповіддю, отже ще не прийняли кінцевого рішення. Дані відповіді свідчать про високий рівень еміграційних настроїв студентської

¹ Динаміка міграційних настроїв українців. URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_migracionnyh_nastroeniy_ukraincev.html

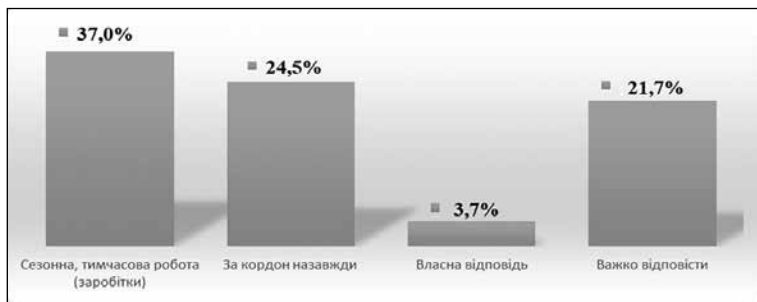
² Брензович К.С. Аналіз міграційних потоків молоді України. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21055/1/8.pdf>

молоді, лише невеликий відсоток опитаних усе ж таки не має наміру покидати країну (див. мал. 1).

Малюнок 1. Розподіл відповідей студентів на запитання «Чи хотіли б Ви після отримання диплому поїхати закордон?»

Ми прагнули з'ясувати думку студентів, які мають наміри їхати закордон як довго вони там хочуть перебувати і чи мають намір повернуся додому. Найбільше респондентів, серед тих, хто хоче поїхати закордон, метою поїздки вбачають сезонні, тимчасові роботи («заробітки») про це зазначили 37,0% опитаних студентів, значний відсоток увібрали і ті, які не мають наміру повертатися 24,5% респонденти. Ті студенти які ще до кінця не визначилися увібрали 21,7% опитаних і 3,7% мають свої бачення щодо терміну перебування закордоном (див. мал. 2).

Малюнок 2. Розподіл відповідей студентів на запитання «Як довго маєте намір перебувати закордоном?»

Отже, як бачимо з отриманих результатів, близько у третини молодих людей (24,5% – за кордон назавжди і 21,7% – які ще до кінця не визначилися) є думка покинути країну та ніколи не повертатися назад.

Як показують інші дослідження молодь Закарпатської області (36,1%) відзначається найбільш високим рівнем еміграційного настрою, готовністю виїхати за кордон і там залишитися, а також тут найбільше молодих людей (21,3%), у порівнянні з іншими досліджуваними регіонами, які хочуть поїхати на тривалий термін. Слід звернути увагу на те, що однією з причин високого рівня міграції жителів заходу України є наявність кордону з ЄС, тобто близькість європейських країн. На прикордонних територіях між Україною, Польщею, Словаччиною та Угорщиною діє місцевий прикордонний рух. Цей спеціальний режим перетинання державного кордону дає їх мешканцям право на безвізові багаторазові відвідини прикордонної зони сусідньої країни (це 30 км від кордону з Польщею, 30–50 км – зі Словаччиною, 50–65 км – з Угорщиною). Більшість мешканців прикордонних областей мають дозволи на перетин кордону у межах режиму місцевого прикордонного руху¹.

Важливою частиною нашого дослідження стало дослідження передумов еміграційних настроїв закарпатської молоді, особливо тих респондентів, які хочуть та планують у найближчому майбутньому покинути країну. Найбільший відсоток отримали наступні передумови: «Немає перспектив на майбутнє» – 62,4% опитаних, «Низькі заробітки» – 54,4%, «Недостатньо шансів на належний рівень життя» – 33,9%, «Немає роботи» – 31,5%, і «Немає можливості професійного розвитку» – 28,8% опитаних студентів (див. табл. 1).

Передумова	%
Немає перспектив на майбутнє	62,4
Низькі заробітки	54,4
Недостатньо шансів на належний рівень життя	33,9
Немає роботи	31,5
Немає можливості професійного розвитку	28,8
Немає можливості особистісного розвитку	14,8
Немає розваг, нудьга	7,7
Панує провінційність	5,2
Погана атмосфера	4,8
Так робить багато знайомих	4,4
Інше	0,3

**Таблиця 1. Розподіл відповідей на запитання
«Чому в майбутньому Ви хочете залишити рідну місцевість?»**

¹ Гвоздецька Б. Г., Нікон Н. О. (2019). Еміграційні настрої української молоді. *Молодіжна політика: проблеми та перспективи*. Вип. 9. С. 74–80.

Таким чином, можна побачити з результатів дослідження, що вагомою передумовою міграційних настроїв закарпатської молоді є відсутність перспектив на майбутнє, пов'язаних з нестабільністю в країні, нерегульованою політичною ситуацією, низьким рівнем життя, бідністю, безробіттям та інфляцією. Ще однією важливою передумовою є низька фінансова спроможність (низькі заробітки, недостатньо шансів на належний рівень життя), мабуть такий висновок зроблений з власного досвіду чи досвіду свого сімейного господарства. А також вагомою передумовою, яка відіграє не найменшу роль є високий рівень безробіття та проблема українського суспільства – професійна соціалізація молоді.

Є певна залежність між економічним добробутом країни і професійними орієнтаціями молоді. Чим розвиненіша країна економічно, тим молодь більш спрямована на саморозвиток і налагодження різних відносин і контактів, добре оплачувану і престижну роботу. У той же час чим слабкіша економічний розвиток країни, тим молоді люди розглядають працю, як засіб досягнення матеріального благополуччя. Така позиція відсуває на задній план реалізацію довгострокових планів професіоналізації, що веде до депрофесіоналізації молоді людини і робить її неконкурентоспроможною на сучасному ринку праці¹.

IV. ВИСНОВКИ

Сьогодні питання міграційних настроїв молоді займає чільне місце у нашій державі, адже, окрім міграційних процесів спрямованих на відтік людського капіталу, ми ще й переживаємо і стрімкий демографічний спад. Як показує дослідження закарпатська молодь має високий відсоток молодих людей, які хочуть покинути країну, близько 30,0% назавжди. Основними передумовами еміграційних настроїв досліджуваної молоді є відсутність перспектив на майбутнє, низька фінансова спроможність, низькі стандарти життя, несприятливі умови для реалізації професійних знань.

Сучасна ситуація, насамперед потребує адекватних дій з боку законодавчої та виконавчої влади, ретельного аналізу науковців і фахівців у даній проблематиці. Високі стандарти життя та привабливі

¹ Бартош Е.П., Гвоздецька Б.Г., Варга Н.И., Зоська Я.В., Никон Н.А. (2020). Профессиональная социализация молодежи в Центральной и Восточной Европе. *Перспективы науки и образования*. № 6(48). С. 103–116. doi: 10.32744/pse.2020.6.9

умови праці, мають стати важелями утримання молодих людей на Батьківщині, за рахунок можливості зростати та розвиватися, мати змогу знайти роботу за професією.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бартош Е. П., Гвоздецкая Б. Г., Варга Н. И., Зоська Я. В., Никон Н. А. (2020). Професійна соціалізація молоді в Центральній і Східній Європі. *Перспективи науки і освіти*. № 6(48). С. 103-116. doi: 10.32744/pse.2020.6.9
2. Брензович К.С. (2017). Аналіз міграційних потоків молоді України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21055/1/8.pdf>
3. Гвоздецька Б. (2019). Еміграційні настрої української молоді. *Молодіжна політика: проблеми та перспективи*. Вип. 9. С. 74–80.
4. Динаміка міграційних настроїв українців. URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_migracionnyh_nastroeniy_ukraincev.html.
5. Ніколаєць К. (2018). Трудова міграція до країн Європейського Союзу: фактори та наслідки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. № 5 URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05\(100\)/09.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05(100)/09.pdf)
6. Ratha D. (2011). *Migration and Remittances Factbook*. 2nd Edition. Washington: World Bank Publications.

REFERENCES

1. Bartosh E.P., Gvozdetzskaya B.G., Varga N.I., Zoska Ya.V., Nikon N.A. (2020). Professionalnaya sotsializatsiya molodezhi v Tsentralnoy i Vostochnoy Evrope [Professional socialization of Youth in Central and Eastern Europe]. *Perspektivy nauki i obrazovaniya*. № 6(48). С. 103–116 [in Russian].
2. Brenzovych K.S. (2017). Analiz mihratsiinykh potokiv molodi Ukrainy [Analysis of migration flows of Ukrainian Youth]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21055/1/8.pdf> [in Ukrainian].
3. Dynamika mihratsiinykh nastroyv ukrainsiv [Dynamics of migration sentiments of Ukrainians] URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_migracionnyh_nastroeniy_ukraincev.html [in Ukrainian].
4. Hvozdetzka B. (2019) Emihratsiini nastroi ukrainskoi molodi [Emigration sentiments of Youth in Ukraine]. *Molodizhna polityka: problemy ta perspektyvy*. Vol. 9. p. 74–80 [in Ukrainian].
5. Nikolaiets K. (2018). Trudova mihratsiia do krain Yevropeiskoho Soiuzu: faktory ta naslidky [Labor migration to the European Union: factors and consequences]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. № 5. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05\(100\)/09.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05(100)/09.pdf) [in Ukrainian].
6. Ratha D. (2011). *Migration and Remittances Factbook 2011*. 2nd Edition. Washington: World Bank Publications.